

Fritidshemmets meningsfulla lovtid

Selektiva traditioner, rymliga ramar och det osynliga omsorgskapitalet under veckolånga skollov

Av: Maria Sjögren och Jenny Udikas

Handledare: John Björkman

Södertörns högskola | Institutionen för Lärarutbildningen

Självständigt arbete, 15 hp

Fritidspedagogiskt område | HT 2025

Grundlärarutbildning med interkulturell profil med inriktning mot Fritidshem, erfarenhetsbaserad 180 hp



Abstract

Meaningful holiday educare – Selective traditions, spatious frame-works and the invisible care capital during week-long school holidays

Week-long school holidays constitute interruptions in regular school activities during which school-age educare transitions from part-time to full-time provision. Consequently, the conditions influencing school-age educare teachers' opportunities to conduct teaching are altered, and at present there is a lack of research in this field. The aim of this study is to illuminate school-age educare teachers' experiences of working during week-long school holidays in relation to the curriculum, the structural factors influencing the practice, and the compensatory role of school-age educare. The study employs a qualitative methodology based on semi-structured interviews with five school-age educare teachers working at two different schools in Stockholm stad. The data is analysed on curriculum theory concepts such as the arena of realisation, selective traditions, structural factors, and the forms of capital: economic and cultural. The results show that school-age educare teachers primarily related their experiences of working with the curriculum during holiday periods to the purpose text in chapter four, in accordance with the selective traditions of school-age educare. They also perceived that the structural factors of time, staff density, and facilities improved during the week-long school holidays. Furthermore, the school-age educare teachers reasoned that they were able to work with the compensatory role by compensating for pupils' lack of economic capital and by using the additional time available to strengthen pupils' cultural capital as well as address their need for care.

Keywords: school-age educare, school holidays, curriculum, compensatory role

Sammanfattning

De veckolånga skolloven är avbrott i den ordinarie skolverksamheten där fritidshemmet går från del- till heltidsverksamhet. Faktorerna som påverkar fritidshemslärarnas möjlighet att bedriva undervisning är således förändrade och det saknas i skrivande stund forskning på detta fält. Syftet med denna studie är att belysa fritidshemslärares upplevelser av att arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen, de ramfaktorer som påverkar verksamheten och det kompensatoriska uppdraget. Vi använder oss av en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer med fem fritidshemslärare som arbetar på två olika skolor i Stockholm stad. Materialet analyseras med stöd i de läroplansteoretiska begreppen realiseringsarena, selektiva traditioner, ramfaktorer, samt utifrån kapitalformerna ekonomiskt kapital och kulturellt kapital. Resultaten visar att fritidshemslärarna framför allt relaterade sina upplevelser av att arbeta med läroplanen under lovtiden till syftestexten i kapitel fyra, i enlighet med fritidshemmets selektiva traditioner. De upplevde även att ramfaktorerna tid, personaltäthet och lokaler förändrades till det bättre under de veckolånga skolloven. Vidare resonerade fritidshemslärarna att de kunde arbeta med det kompensatoriska uppdraget genom att täcka upp för elevers bristande ekonomiska kapital och använda den extra tiden för att stärka elevernas kulturella kapital samt behov av omsorg.

Nyckelord: fritidshem, skollov, läroplan, kompensatoriskt uppdrag

Innehåll

1. Problemformulering.....	5
2. Syfte och frågeställningar	6
3. Tidigare forskning.....	6
3.1. Implementering av läroplanen i fritidshemmets praktik	6
3.2. Fritidshemmets institutionella identitet och yrkesroll i utbildningslandskapet.....	7
3.3. Social rättvisa och den dolda läroplanen i fritidshemmet	8
3.4. Förhandlingar och maktförhållanden mellan skola och fritidshem i Lgr 11	9
4. Teoretiska utgångspunkter	10
4.1. Läroplansteori.....	10
4.2. Bourdieus kapitalformer.....	12
5. Metod.....	12
5.1. Metodval.....	13
5.2. Urval.....	13
5.3. Etiska överväganden	14
5.4. Tillvägagångssätt.....	15
5.5. Uppdelning av arbetet	16
6. Resultat och analys	16
6.1. Fritidshemmets syfte.....	16
6.1.1. Elevinflytande	17
6.1.2. Upplevelser	18
6.1.3. Rekreation och vila	18
6.1.4. Analys	19
6.2. Ramfaktorer	20
6.2.1. Tid.....	21
6.2.2. Personaltäthet.....	22
6.2.3. Lokaler	23

6.2.4. Analys	24
6.3. Kompensatoriskt uppdrag.....	25
7. Diskussion.....	30
7.1. Återkoppling till tidigare forskning.....	31
7.2. Metoddiskussion.....	32
7.3. Vidare forskning.....	33
7.4. Implikationer för praktik, policy och lärarutbildning.....	34
8. Litteraturförteckning	35
9. Bilagor.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.

1. Problemformulering

Under våra år i fritidshemsverksamhet har vi arbetat under ett stort antal lov. Då går verksamheten från deltid- till heltidsverksamhet. Det är något som skulle kunna innebära goda möjligheter för fritidshemslärare att låta eleverna möta undervisning som är planerad utifrån läroplanens fjärde kapitel. Det är även en chans för personalen på fritidshemmet att arbeta med det kompensatoriska uppdraget, eftersom barnens möjligheter till olika aktiviteter kan skilja sig ännu mer åt under skollov, bland annat på grund av olika hemmiljöer och ekonomiska förutsättningar. På våra arbetsplatser har vi dock uppmärksammat hur tiden med eleverna inskränks. Från att det har varit en självklarhet att personalen på fritidshemmet arbetar under loven har det övergått till att så många som möjligt ska få semester då. Det är dessutom vanligt att planeringstid som tagits bort av olika anledningar under ordinarie skoltid förläggs på lovtid. Enligt vår erfarenhet är planeringstiden inför loven bristfällig, då ingen extra planeringstid ges vare sig individuellt eller till arbetslagen. Dessa faktorer har för oss lett till att vi numera har svårt att få till genomtänkt undervisning på fritidshemmet under loven. Skolverket skriver att elever ska erbjudas utbildning i fritidshemmet under lov enligt 14 kap. 3–8 § skollagen (SFS 2010:800). Men vilken sorts undervisning är det som sker under loven (om det ens sker) och vilka förutsättningar upplever fritidshemslärarna att de har att genomföra den?

När vi söker efter forskning om fritidshemmets verksamhet under lovtid finner vi ingenting. I ett fåtal debattartiklar i den fackliga tidningen *Fritidspedagogik* kritiseras ramfaktorer som begränsad planeringstid inför lov, stora barngrupper och mindre personal med mera (Bergström 2025, Grimm 2022, Wallman 2020). I en granskning från Skolinspektionen (2018) av 24 fritidshem nämns ordet ”lov” sju gånger. I fem av gångerna rör det sig om att fritidshemspersonalen upplever att det är just under loven som de har möjlighet att låta eleverna möta det centrala innehållet i Lgr22, fjärde kapitel.

I ett betänkande som SOU (2022) publicerade föreslogs ett införande av ett allmänt (kostnadsfritt) fritidshem. I den statliga utredningen betonas särskilt vikten av omsorg på fritidshem under loven, med hänvisning till att det finns barn som uppger att de har det svårt under loven och att barn som växer upp i problematiska familjeförhållanden och miljöer kan bli ännu mer utsatta under lov än i vanliga fall (SOU 2022, s. 113).

Loven har en stor potential när det kommer till att bedriva undervisning på fritidshemmet samt att arbeta kompensatoriskt och erbjuda eleverna aktiviteter som de annars inte skulle få

möjlighet att uppleva, eftersom eleverna är på plats under hela dagarna. Då det finns en lucka i fritidshemsforskningen rörande loven och dess potential ämnar vi i och med denna studie att påbörja arbetet med att fylla den. I denna uppsats undersöker vi hur några fritidshemslärare på kommunala fritidshem i Stockholms stad reflekterar över undervisningen utifrån läroplanens fjärde kapitel samt deras syn på fritidshemmets kompensatoriska uppdrag under loven.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att belysa fritidshemslärares upplevelser av att arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen, de ramfaktorer som påverkar verksamheten och det kompensatoriska uppdraget.

Vi har valt att i vår studie undersöka följande frågeställningar:

- Hur upplever fritidshemslärarna att det är att arbeta utifrån läroplanen under de veckolånga skolloven?
- Hur upplever fritidshemslärarna att det är att arbeta utifrån de ramfaktorer som påverkar verksamheten under de veckolånga skolloven?
- Hur resonerar fritidshemslärarna kring att arbeta med det kompensatoriska uppdraget under de veckolånga skolloven?

3. Tidigare forskning

Initialt var det inte helt enkelt att hitta tidigare forskning som vi tyckte var relevant för vår studie om lärare i fritidshem och skollov, då det visade sig att det inte verkar finnas någon publicerad forskning om skolloven över huvud taget. När vi tog bort ordet “skollov” och vidgade vår sökning till att inkludera sökord som “läroplansteori” och “undervisning fritidshem” hittade vi några publikationer som vi anser är relevanta för vår studie.

3.1. Implementering av läroplanen i fritidshemmets praktik

Boström och Berg (2018) har syftat till att utveckla ny kunskap om hur personalen på fritidshemmet tolkar och realiserar styrdokumentens intentioner.

Till att börja med genomförde Boström och Berg två fältstudier på ett fritidshem i form av observationer för att få syn på vardagsarbetets innehåll och form. Efter fältstudierna genomfördes sju intervjuer, som vilade på studiens forskningsfrågor, på samma fritidshem med personer som hade olika yrkesutbildningar inom skolans område. Slutligen konstruerade Boström och Berg fem vinjetter, anonymiserade berättelser, kring problematiska situationer konstruerade utifrån de tidigare observationerna samt enskilda intervjuer, som sedan användes som underlag i två gruppintervjuer. Studiens empiri pekar på att läroplansimplementering är en bottom-up process, det vill säga att pedagogerna genomför en socialpedagogisk verksamhet som man i efterhand kopplar samman med läroplanen. Ytterligare ett resultat i studien är att glappet mellan uppdrag och den faktiska verksamheten är påtagligt. En orsak till det är enligt Boström och Berg att fritidspedagogerna känner att skolan är överordnad fritidshemmets verksamhet och att det skapar en stressad miljö där pedagogerna dras åt olika håll. Möjligheten till att planera det som ska ske på fritidshemmet äts upp av den ordinarie skolverksamheten, vilket leder till att pedagogerna inte kan genomföra den undervisning som de vill och därmed måste prioritera (Boström & Berg 2018, s. 107–131).

Den här studien är relevant för vår uppsats om fritidshemslärares upplevelser av att arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen, de ramfaktorer som påverkar verksamheten och det kompensatoriska uppdraget, då den belyser hur fritidspedagoger uppfattar och hanterar implementeringen av läroplanen i praktiken. Den visar på de påfrestningar och utmaningar som fritidspedagoger möter i sitt arbete gällande det kompensatoriska uppdraget och deras förmåga att genomföra läroplanens intentioner. Dock är detta under ordinarie skoldagar och inte under skollov. Därför kan det vara intressant för oss att se om man på fritidshemmet kan använda sig av lovens heldagar för att möjligtvis få in den undervisning och omsorg som man har bortprioriterat under ordinarie skolverksamhet.

3.2. Fritidshemmets institutionella identitet och yrkesroll i utbildningslandskapet

Ludvigsson och Falkner (2019) har i en forskningsartikel analyserat hur lärare mot fritidshem konstruerar en gemensam förståelse av sitt uppdrag - en institutionell identitet - utifrån fritidshemmets position i utbildningslandskapet. Fritidshemmet befinner sig mellan förskola, förskoleklass och grundskola, vilket skapar både möjligheter och utmaningar för lärarna.

Ludvigsson och Falkner bygger studien på två fokusgruppsamtal med fyra yrkesverksamma lärare mot fritidshem i varje grupp. Dessa fritidshemslärare kommer från sex olika fritidshem.

Fokusgruppsamtalen är enligt Ludvigsson och Falkner till för att föra djupare samtal kring yrkesidentitet med utgångspunkt i olika begrepp såsom delaktighet, medbestämmande och tillhörighet. Efter intervjuerna sorterades empirin i olika kategorier baserade på fritidshemslärarnas egna uttryck som fångar deras resonemang om sin yrkesidentitet, till exempel föränderliga, flexibla och professionella. Sammantaget kan Ludvigsson och Falkner konstatera att fritidshemslärarna har gemensamma föreställningar om vad som utgör deras institutionella identitet - att skapa trygghet för eleverna. Fritidshemslärarna uttryckte dock en frustration över de hinder som gör att de inte kan använda sin kompetens, på grund av en maktbalans mellan fritidshemslärare och lärare i obligatorisk skola. För att hantera denna utmaning strävar lärarna efter att visa sig professionella och anpassar sina arbetssätt för att möta både skolans och elevernas behov. Slutligen skriver Ludvigsson och Falkner att fritidshemmet kommer i kläm i utbildningslandskapet. Detta gör att fritidshemmet har svårt att leva upp till grundläggande mål om att låta verksamheten utgå från elevernas intresse och behov (Ludvigsson & Falkner 2019, 13–26).

Den här studien är relevant för vår uppsats då den belyser hur lärarnas institutionella identitet och uppfattningar om sitt uppdrag påverkar deras arbete. Genom att läsa om lärarnas perspektiv kan man få insikt i hur läroplanen tolkas och genomförs i praktiken enligt deras upplevelser, samt hur komplext det kan vara. Det kan vara intressant för oss att undersöka hur fritidshemmets lov-verksamhet eventuellt kan ta igen den undervisning och omsorg som kommer i kläm under ordinarie skoldagar.

3.3. Social rättvisa och den dolda läroplanen i fritidshemmet

Hjalmarsson och Odenbring (2019) har gjort en studie med syftet att ge nya insikter och kunskaper om social orättvisa i fritidshemmet.

Det empiriska materialet hämtades in från reflektioner skrivna av personal i fritidshem som deltog i en fortbildningskurs i fritidshemspedagogik och holistiskt lärande vid ett ospecificerat universitet i Sverige. De skriftliga reflektioner som analyserades av Hjalmarsson och Odenbring handlade om normkritisk pedagogik och kopplingen till den ”dolda läroplanen”, det vill säga de kunskaper, normer och värderingar som elever förväntas lära sig i skolan utöver de uppgifter som specificerats i läroplanen. Deltagarna i studien skulle fundera över hur normer om exempelvis kön, etnicitet, klass och personalens eventuella upprätthållande av normer kopplade till dessa faktorer kan påverka individuella elever på ett problematiskt vis.

Resultatet av studien analyserar Hjalmarsson och Odenbring i tre kategorier som utgår från temat social orättvisa och fritidshemmens försök att kompensera för detta: normer om utomhusaktiviteter, utlåning av kläder och utrustning samt att tillhandahålla måltider. I sin slutsats skriver författarna att studien pekar mot att barns olika materiella resurser och ekonomiska tillgångar har ett stort inflytande på reproduktionen av social orättvisa i deras vardagsliv. De yrkesverksamma deltagarna i studien ansträngde sig för att kompensera för barnens skillnader gällande exempelvis resurser genom att låna ut material och kläder samt att ordna måltider vid utflykter. Hjalmarsson och Odenbring skriver att studiens huvudbidrag är att ge insikt i hur personal på fritidshem hanterar social rättvisa i praktiken och hur dessa pedagogiska överväganden styr deras handlingar (Hjalmarsson & Odenbring 2019, s. 2253–2263).

Möjligheten att kunna erbjuda en verksamhet på loven som är attraktiv för eleverna och som är möjlig för alla att delta i oavsett tillgång i hemmet till material som exempelvis skridskor eller egna utklädningskläder är något som är centralt även för vår studie om hur fritidshemslärare resonerar kring att arbeta med det kompensatoriska uppdraget.

3.4. Förhandlingar och maktförhållanden mellan skola och fritidshem i Lgr 11

Maria Nordqvists (2022) avhandling syftar till att bidra med kunskap om förhandlingarna i arbetet med att revidera läroplanen och ta fram kapitel fyra för fritidshemmet, med fokus på pedagogiska koder och maktförhållande mellan skola och fritidshem.

Nordqvist har valt att tematiskt analysera de kommentarer som kom in på Skolverkets olika textförslag som presenterades under arbetet med att formulera läroplanens fjärde del i Lgr 11. Det empiriska materialet blev sammanlagt 225 sidor med kommentarsmaterial samt två intervjuer med personer som deltog aktivt i arbetet under hela processen. Utöver den tematiska analysen använder sig Nordqvist av delar av läroplansteori i sin avhandling, närmare bestämt begreppet realiseringsarenan, där hon genomförde intervjuer på totalt sex skolor i tre olika kommuner. Slutligen genomfördes även en datainsamling genom observationer och informella fältsamtal på två fritidshem. Studien fyller, enligt Nordqvist, en lucka i tidigare forskning avseende vilka förhandlingar som föregick formulerandet av läroplanens fjärde del. Ytterligare ett kunskapsbidrag som studien visar är att det finns en ojämlik maktordning mellan fritidshemmet och skolan på realiseringsarenan. Införandet av fritidshemmens egen läroplansdel verkar inte ha bidragit fullt ut med en mer jämlik balans i

maktförhållandet mellan de två verksamheterna. Vad som behövs, enligt resultatet i studien, är mer utvecklade beskrivningar av undervisningsbegreppet för att kunna stärka fritidshemmet samt att det behöver arbetas mer med tolkning av läroplanen i verksamheten (Nordqvist 2022, s. 1–180).

Den här studien är relevant för vår uppsats då Nordqvist användning av läroplansteori och dess begrepp på fritidshemmets verksamhet kommer att vara till hjälp i arbetet med vår uppsats. Allra särskilt resultatet där hon har använt sig av begreppet realisering av läroplanens fjärde del i fritidshemmet och beskriver hur hennes informanter lyfter hur ramfaktorer som lokaler och arbetsorganisation påverkar lärarna i fritidshems arbete och möjlighet att undervisa utifrån läroplanen (Nordqvist 2022, s. 133–138). Läsningen av hennes resultat inspirerade även skapandet av den intervjuguide som vi kommer att använda i vårt fältarbete.

4. Teoretiska utgångspunkter

Studiens teoretiska ramverk är tvådelat. För att analysera fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta utifrån läroplanen och med olika ramfaktorer under de veckolånga loven använder vi oss av läroplansteori. När vi undersöker hur de upplever möjligheten att arbeta med det kompensatoriska uppdraget tar vi, utöver läroplansteorin, hjälp av sociologen Pierre Bourdieus kapitalformer.

4.1. Läroplansteori

Enligt Holmberg (2022) är läroplansteori passande för de som vill studera kunskap i relation till fritidshemmet samt fördjupa sin förståelse för fritidshemmets utbildningsuppdrag. Läroplansteori handlar bland annat om att problematisera de kunskapsanspråk som finns i läroplanen samt hur det realiserar i verkligheten. Vidare skriver Holmberg om hur man i läroplansteorin använder sig av begreppen formulerings- transformerings- och realiseringsarenor som analytiska redskap för att studera hur det som skrivs i läroplanen förverkligas i fritidshemmets verksamhet. Dessa begrepp betyder som följer; *Formuleringsarenan* är på statlig nivå där Skolverket formulerar läroplanen i uppdrag från regeringen. I *transformeringsarena* sker tolkningar av hur läroplanstexten ska förstås och användas på olika nivåer så som av Skolinspektionen, huvudmän, rektorer och lärare. På *realiseringsarena* omsätts läroplanstexten till verkligheten i exempelvis fritidshemmets

dagliga verksamhet (Holmberg 2022, s. 110–114). I vår studie undersöker vi vad våra respondenter upplever sker på realiseringsarenan, i undervisningen på fritidshemmet under lov och hur det svarar till hur läroplanen är formulerad.

Innehållet i läroplanens kapitel är på intet sätt taget ur luften, utan vilar på de olika skolformernas och ämnenas traditioner. Wahlström (2023) beskriver det som att förändringar i läroplanstexter sker influerade av samtida idéströmningar, men att det bygger vidare på det urvalet av kunskaper som anses viktiga i ämnet tidigare. Dessa urval visar den gängse uppfattningen om vad som är kunskap inom ett visst ämne, och kallas för *selektiva traditioner* (Wahlström 2023, s. 12–13). Läroplanstexten som behandlar undervisningen i fritidshemmets syfte och innehåll är inte ens tio år gammal, men den bygger på en över 100 år gammal historia av förhandling om vad fritidshemmet är, bör vara och vad det ska innehålla. I Maria Nordqvists (2022) avhandling som vi presenterat under tidigare forskning visar hon hur denna förhandling gick till, när erfarenhet och fritidshemmets traditioner skulle omvandlas till läroplanstext. I vår studie är vi intresserade av hur fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta under de veckolånga loven påverkas av fritidshemmets traditionella arbetsätt, det vill säga dess selektiva traditioner, som delvis återfinns i syftestexten i kapitel fyra i Lgr22 med begrepp som situationsstyrd lärande, omsorg, och elevinflytande. Då vi ämnar undersöka hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån läroplanen under de veckolånga loven tror vi att fritidshemmets selektiva traditioner är gynnsamt som verktyg när vi analyserar vårt resultat. I detta sammanhang kan omsorgsarbetet exempelvis vara en viktig del av det kompensatoriska arbetet då elevernas behov av omsorg är större, och fritidshemslärarna har en utökad möjlighet att ge omsorg.

Begreppet *ramfaktorer*, eller *ramfaktorteori* är en del av läroplansteori som beskrevs på 1960-talet av professor i pedagogik Urban Dahllöf som menade att det inte räcker att titta på innehåll i undervisningen och vad det genererar i måluppfyllelse (Wahlström 2023, s. 24–25). Vidare menade Dahllöf att för att förklara en undervisningsprocess utfall måste man titta på undervisningens organisatoriska ramar, som klasstorlek, antal undervisningstimmar, lärarens utbildningsnivå och så vidare (Wahlström 2023, s. 24–25) Alltså, att olika faktorer påverkar respondenternas upplevelser av undervisningen. I en fritidshemskontext är vi inte intresserade av måluppfyllelse, då det inte är relevant för fritidshemsläraren - undervisningen har inga lärandemål. Dock förväntas fritidshemslärare tillgodose elevernas rätt att möta läroplanens innehåll under sin tid på fritidshemmet. I vår studie har vi använt oss av ramfaktorteori för att

se hur faktorer som tid, lokaltillgång samt personaltäthet påverkar undervisningen under de veckolånga skolloven enligt de fritidshemslärare som vi intervjuat.

4.2. Bourdieus kapitalformer

Under 1970-talet utvecklades den svenska ramfaktorteorin, bland annat av influenser från utbildningssociologen Pierre Bourdieu, till att inkludera hur utbildning påverkar och påverkas av maktförhållanden i samhället så som sociala klasskillnader (Wahlström 2023, s. 25). Pierre Bourdieu introducerade kapitalformerna som ett verktyg för att beskriva olika markörer för klass. Kapitalformerna differentierar hur olika faktorer är bärare av klass. *Ekonomiskt kapital* är pengar, egendom och liknande som underlättar och exempelvis ger tillgång till vissa rum. *Socialt kapital* är personer man känner, kretsar man rör sig i, familj, vänner, sociala rum man har tillgång till och vet hur man ska föra sig i. *Kulturellt kapital* handlar om utbildning, kulturell smak, erfarenheter, sätt att prata. Dessa kapital ger dig fördelar och möjligheter som annars är stängda för dig mindre eller större utsträckning om du brister i kapital (Skeggs 2000, s. 20–21). För att analysera fritidshemslärarnas kompensatoriska arbete använder vi oss av kapitalformerna ekonomiskt kapital och kulturellt kapital som analytiska kategorier. Detta då de är kapitalformer som fritidshemslärare har möjlighet att kompensera för i verksamheten. I denna studie bygger empirin på fritidshemslärares berättelser snarare än på elevers eller vårdnadshavares perspektiv, vilket begränsar möjligheten att analysera elevers sociala nätverk. Då loven kan innebära utflykter med mera fokuserar vi på hur elevernas ekonomiska kapital påverkar hur fritidshemslärarna förhåller sig till faktorer som egen matsäck, material och så vidare. Vidare är vi intresserade av att se hur fritidshemslärarna resonerar kring elevernas kulturella kapital och hur aktiviteter under loven kan vara en bidragande faktor till att det stärks. Senare i vår studie formulerar vi ett begrepp, omsorgskapital, som är inspirerat av Bourdieus kapitalformsbegrepp. När vi sökte på begreppet omsorgskapital fann vi att en dansk ungdomsociolog vid namn David Thore Gravesen (2015) använt sig av det i sin forskning. Dock har begreppet som Gravesen använder sig av en annan innebörd än det vi formulerar.

5. Metod

I följande avsnitt redovisas den metod som har använts för att besvara studien syfte och frågeställningar. Avsnittet inleds med en redogörelse för den valda metoden och motiveringen till varför en intervjubaserad metod anses lämplig för studiens syfte. Därefter följer en

beskrivning av urvalet av deltagare, de etiska överväganden som har gjorts, samt tillvägagångssättet vid datainsamling och analys. Avsnittet avslutas med en kort redogörelse för hur arbetet har delats upp mellan författarna.

5.1. Metodval

Ahrne och Svensson (2022a) skriver att kvalitativa metoder såsom intervjuer är de som lämpar sig för att göra analyser av exempelvis varför, hur och vilken betydelse något har, till skillnad från kvantitativa metoder som lämpar sig att analysera exempelvis hur ofta, hur länge och hur mycket något är (Ahrne & Svensson 2022a, s. 9–11). Då syftet med studien är att undersöka hur fritidshemslärare upplever att det är att planera samt arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen och med det kompensatoriska uppdraget, är en kvalitativ metod mest ändamålsenlig (Alvehus 2023, s. 111). Detta eftersom vi är intresserade av att ta reda på *hur de upplever* och *resonerar* kring att arbeta med läroplanen och det kompensatoriska arbetet under loven. Kvalitativa metoder gör det möjligt att fånga deltagarnas egna erfarenheter, upplevelser och tolkningar av sitt uppdrag.

För att besvara studiens syfte och frågeställningar har vi valt att använda semistrukturerade intervjuer som metod (Alvehus, 2023, s. 114). Denna metod erbjuder en balans mellan struktur och flexibilitet. Intervjuguiden utgår från i förväg formulerade teman och frågor (se bilaga), men ger samtidigt utrymme för följdfrågor och fördjupning utifrån deltagarnas svar. Det hjälper oss att fokusera på de frågor som besvarar frågeställningarna och syftet. Genom intervjuerna hoppas vi kunna få syn på hur fritidshemslärare upplever det är att planera samt arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen och med det kompensatoriska uppdraget. Då vi är intresserade av att ta reda på fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen har vi med oss ett exemplar av den att bläddra i och läsa upp stycken ur i samband med vissa frågor. Vi förklarar även för de som deltar i intervjuerna vad vi syftar till när vi frågar om det kompensatoriska uppdraget för att undvika missförstånd.

5.2. Urval

Vi har intervjuat fem lärare i fritidshem som är verksamma vid två olika skolor, en i innerstan och en i söderort i Stockholmsområdet, vilka alla har erfarenhet av att planera och arbeta på fritidshemmet under skollov. Syftet med urvalet är att fånga olika perspektiv och upplevelser

kring hur undervisning och det kompensatoriska arbetet bedrivs under loven, snarare än att uppnå representativitet i statistisk mening. Vi har valt antalet deltagare för att skapa en variation i empirin, samtidigt som det möjliggör en mer djupgående analys av varje intervju. Fem intervjuer är ett lagom antal i en studie av denna omfattning (Ahrne & Svensson 2022b, s. 38).

5.3. Etiska överväganden

Genomförandet av denna studie har aktualiserat vissa etiska överväganden. Patel och Davidsson (2019) skriver att ett etiskt övervägande i ett vetenskapligt arbete handlar om att skydda deltagarna mot exempelvis psykisk skada och kränkningar samt att upprätthålla forskningens trovärdighet. Vetenskapsrådet har formulerat fyra övergripande etikregler (krav): informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Patel & Davidsson 2019, s. 83–84) som vi följer under arbetet med denna studie. Det vi gjorde var att informera fritidshemslärarna som vi intervjuade vad syftet med studien är, samt lät dem själva få bestämma om de ville vara delaktiga eller inte. Vi informerade dem även att deras medverkan kommer att anonymiseras, samt att inga obehöriga får ta del av materialet. Innan vi påbörjade intervjuerna fick deltagarna skriva under en samtyckesblankett där allt det här framkom, samt att vi förvarar personuppgifterna och materialet på en säker plats fram tills de förstörs. Slutligen informerade vi de som deltog i intervjuerna att det insamlade materialet enbart kommer att användas för denna studie.

Elin Hughes Tidlund (2022) beskriver en faktor som är aktuell även i vår studie – att vara ”kollega” med de man intervjuar och studien kan påverkas av att intervjupersonerna känner till att vi är ”en av dem” (Hughes Tidlund & von Unge 2022, s. 52). Vi arbetar båda på fritidshem, vilket är något som alla våra respondenter är medvetna om. När vi intervjuar fritidshemslärare för att samla in empiri till vår studie kliver vi ur yrkesrollen som fritidshemspersonal och in i forskarrollen. Dock är det bara delvis möjligt eftersom vi inte kan frigöra oss helt från de erfarenheter vi har. Det påverkar vår studie vare sig vi vill eller inte. Ett sätt som vi kan förhålla oss till det är genom att vara transparenta under hela arbetet med uppsatsen. Hughes Tidlund och von Unge (2022) skriver att med transparens menas att tydligt visa sin position och hur den eventuellt kan påverka forskningen genom hela processen, från materialinsamling till och med skrivande av själva texten. Detta möjliggör för andra läsare av

vår studie att granska och tolka det man har skrivit med vetenskapen om våra erfarenheter kring vår yrkesroll (Hughes Tidlund & von Unge 2022, s. 49).

5.4. Tillvägagångssätt

Alla fem intervjuer har genomförts på den plats som deltagarna själva har valt. Samtliga deltagare valde att mötas på sin arbetsplats i ett lugnt och avskilt rum. Innan intervjuerna började skrev alla under en samtyckesblankett där de bland annat godkände att samtalet spelades in på en av Södertörns högskolas diktafoner. Varje intervju tog cirka 30 minuter att genomföra och Jenny var den som ställde frågorna och Maria antecknade samt fyllde i med frågor vid några tillfällen. Efter intervjuerna transkriberade vi samtliga intervjuer och anonymiserade på de ställen där deltagarna antingen nämnt sitt namn eller skolan som de arbetar på. Detta sparades sedan ner på Södertörn högskolas molnlagringsenhet. Efter transkriberingen valde vi ut anonymiserade citat från intervjuerna och grupperade dem i relation till uppsatsens frågeställningar. Efter det sorterades citaten ytterligare en gång till under teman utifrån läroplanens kapitel fyra. Dessa teman är fritidshemmets syfte, ramfaktorer och kompensatoriskt uppdrag.

När vi analyserade vårt empiriska material utgick vi från de transkriberade intervjuerna. De teoretiska begrepp vi arbetade med fungerade som analytiska verktyg och stöd i tolkningen av dessa citat. För att besvara de två första frågeställningarna, som rör fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta utifrån läroplanen samt vilka ramfaktorer som de anser påverkar verksamheten under de veckolånga skolloven, använde vi begreppen realiseringsarena, selektiva traditioner och ramfaktorer från läroplansteorin. I analysen av materialet som svarar på den sista frågeställningen, om hur fritidshemslärarna resonerar kring det kompensatoriska uppdraget under de veckolånga skolloven, utgick vi från två av Bourdieus kapitalformer: ekonomiskt och kulturellt kapital. Vi analyserar även materialet utifrån ett resonemang kring en annan kapitalform som rör omsorg. Tillsammans fungerar begreppen från de två teoretiska perspektiven som ett par analytiska glasögon som hjälper oss att urskilja mönster i materialet och tolka våra resultat på ett mer systematiskt och fördjupat sätt.

5.5. Uppdelning av arbetet

När vi genomförde insamlingen av vårt empiriska material var vi båda lika delaktiga. Fyra av intervjuerna genomfördes på två olika skolor under samma dag. Då var det Jenny som ställde frågorna och Maria antecknade, samt fyllde i med vissa frågor. Vid tillfället då den femte intervjun genomfördes var det enbart Jenny som gjorde den. Transkriberingen delades upp mellan oss och vi plockade båda ut citat som svarade på våra forskningsfrågor. Under skrivandet av uppsatsen valde vi att dela upp vissa stycken, men läste igenom och gjorde eventuella ändringar av varandras texter för att skapa en samsyn och en text som inte känns stilmässigt splittrad. Sammanfattningsvis har vi samarbetat kring alla olika moment i uppsatsprocessen.

6. Resultat och analys

Då vi har tre frågeställningar som vi utgår ifrån i vår analys har vi valt att dela vår resultat- och analysdel under tre teman. Det första temat är *fritidshemmets syfte*, där vi analyserar hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån läroplanen. Vårt andra tema är *ramfaktorer*, där vi analyserar hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån de ramfaktorer som påverkar verksamheten. Det tredje och sista temat är *kompensatoriskt uppdrag*, där vi analyserar hur fritidshemslärarna resonerar kring hur det är att arbeta med det kompensatoriska uppdraget under de veckolånga loven. För att introducera varje tema börjar vi varje del med en vinjett som är tänkt att sätta tonen för det som ska analyseras. Det vill säga att vi inte kommer att analysera vinjetten i sig. Inspirationen till vinjetterna är hämtade från och byggda på de rundvisningar vi fick på skolorna där vi genomförde intervjuerna.

6.1. Fritidshemmets syfte

Klockan är strax efter 8.00 och i årskurs 1:s fritidsrum råder full aktivitet. På ett bord står flertalet skålar med färgsorterade pärlor uppställda och några elever lägger pärlplattor och trär pärlor på band. På mattan bredvid bygger två elever på ett imponerande stort legobygge. I en soffå ligger en elev med fötterna på armstödet och tittar på en naturfilm som visas på projektorduken. Deras fritidshemslärare, som visar oss runt, berättar att eleverna får välja en valfri lugn aktivitet innan de börjar dagen med en morgonsamling.

I detta avsnitt presenteras och analyseras studiens resultat med hänsyn till fritidshemslärarnas utsagor om hur de upplever det är att arbeta utifrån läroplanen under de veckolånga loven. Resultatet delas upp i följande underteman: elevinflytande, upplevelser samt rekreation och vila, som vi kunde utläsa från det empiriska materialet. Dessa olika teman kom inte från det centrala innehållet av fritidshemmets del i läroplanen utan från syftesdelen.

6.1.1. Elevinflytande

Flera av de fritidshemslärare som vi intervjuat berättar att de inte arbetar lika aktivt utifrån läroplanen under skolloven. En av våra respondenter förklarade det med att ”vi utgår mer ifrån läroplanen när det inte är lov och när det är lov så kanske folk blir lite slöa med det”. Dock påtalade de att de flesta aktiviteterna som de gör under skolloven ändå går att koppla till läroplanen. En av fritidshemslärarna berättade att de på hens skola har arbetat väldigt mycket det senaste året med att bli mer medvetna om att planera utifrån läroplanen i stället för att man först planerar och sen ”crowbarar” (kofotar) in det. Därför har de gjort ett årshjul som ska täcka in det mesta från läroplanen.

Trots att de flesta respondenter säger att de inte arbetar utifrån något särskilt från läroplanen under de veckolånga skolloven pratar de mycket om att utgå ifrån elevernas intressen samt att fånga upp saker i stunden, vilket står i fritidshemmets syftesdel i läroplanen. Så här uttrycker sig en av respondenterna:

Och det är ju liksom fritids styrka tänker jag att man kan plocka upp att det blir mer situationsstyrt. Och sen blir det ju väldigt mycket mer elevinflytande tänker jag. [...] Så är det ju de som sysselsätter sig och drar i gång grejer och då kan man fånga upp det lite mer.

En fritidshemslärare säger att de visserligen har några styrda aktiviteter där de utgår från läroplanen, men att det som oftast handlar om att utgå från elevernas intressen och behov. Detta eftersom man på loven kan göra saker som man annars kanske inte kan göra när det är en full verksamhet.

En respondent förklarade att orsaken till att de inte har lika mycket pedagogiskt planerade aktiviteter under skolloven bland annat beror på att eleverna någonstans i bakhuvudet vet att ”nu är det lov, nu ska man varva ner lite och nu ska vi ha det lite på ett annat sätt kanske”. En av de andra respondenterna, som arbetar på samma skola, berättade att de planerar loven på ett annat sätt än under ordinarie skolveckor genom att bland annat lämna luckor för det som

eleverna kommer på att de vill göra. Det vill säga att det finns ett särskilt fokus på inflytande och elevernas intressen under loven när det inte längre finns ett fast skolschema att följa.

6.1.2. Upplevelser

Flera av de fritidshemslärare som vi intervjuade pratade om att man under skolloven kan passa på att erbjuda aktiviteter som eleverna kanske inte annars möter i vardagen. Exempelvis berättade en av respondenterna att de gjort en utflykt där de åkte båt för att eleverna skulle få uppleva att ”nu åker vi båt. Det här kan man göra liksom”.

En respondent talade om att eleverna behöver uppleva saker innan de eventuellt utvecklar ett intresse för det.

Jag tänker generellt att åker man aldrig till museer, då tror jag inte barnen utvecklar ett intresse för det heller. Så det finns ju en anledning till att så här typ exempel att alla spelar fotboll för att det syns och finns överallt liksom.

Fritidshemmet kan, enligt en av respondenterna, vara en sådan plats där eleverna får möta aktiviteter som de inte möter på fritiden, exempelvis brännboll. Det är en klassisk lek som de flesta kan, men de vet inte alltid vart de har lärt sig den ”jag vet inte vart jag har lärt mig, men någon gång har jag lärt mig. Antagligen för att jag har gått i skolan”.

En viss problematik med att inspirera eleverna till nya upplevelser under lovtid lyfts av en fritidshemslärare under intervjun. Företeelsen att vissa elever inte alltid vill vara delaktiga i den aktiviteten som erbjuds. Hen kopplar det till det vi skriver ovan om hur eleverna i bakhuvudet har en känsla av att man under loven gör saker på ett annat sätt än under ordinarie skoltid. Respondenten fortsätter med att de på skolan hen arbetar på vanligtvis säger att eleverna ska pröva att delta i aktiviteten en stund för ”vi kommer ju inte tvinga på dem någonting men, man måste ändå ge det en chans har vi sagt”. Dock gör de inte så under skolloven, vilket gör arbetet med att få eleverna till att testa nya saker lite svårare.

6.1.3. Rekreation och vila

När vi frågade en av fritidshemslärarna vad hen upplever att eleverna har för behov under loven när det kommer till aktiviteter får vi svaret ”vila i den form av att vi inte styr dem, utan vi presenterar”. Det som fritidshemsläraren säger är eleverna uttrycker ett behov av vila, inte bara från skolan utan även en vila från styrda aktiviteter på fritidshemmet.

Just det att eleverna har behov av vila under loven är något som en av de andra fritidshemslärarna också nämner ”lite att de bara får vara. För att det är ju väldigt högt tempo för barn idag, generellt eller för alla tänker jag. [...] Det här att det inte finns någon dötid”.

Utöver vila är det flera av respondenterna som nämner elevernas rörelsebehov. De berättar att de flesta eleverna behöver rörelse under dagen och det är något som man som personal på fritidshemmet behöver ha en förståelse för.

6.1.4. Analys

Ambitionen i denna analysdel är att besvara frågeställningen om hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta med läroplanen under de veckolånga skolloven. Resultatet visar att samtliga respondenter förhåller sig till hur fritidshemspedagogiken skrivs fram i syftesbeskrivningen i läroplanens fjärde del. De reflekterar över hur undervisningen som faktiskt sker under de veckolånga loven på deras arbetsplatser korrelerar med denna läroplanstext. I skrivandet av intervjuguiden hade vi hypotesen att fritidshemslärarna skulle vilja tala om undervisning utifrån kapitel fyra centrala innehåll. Det som dock framkom var att fritidshemslärarna ville prata om *sättet* att arbeta på. Det vill säga det som är mer kopplat till syftestexten, som har sitt ursprung i fritidshemmets selektiva traditioner, snarare än läroplanens centrala innehåll. De uttrycker alla att de uppskattar möjligheten som loven ger att kunna arbeta utifrån elevernas intressen och initiativ, att presentera nya upplevelser samt vila och rekreation.

Detta resultat visar på hur läroplanstexten, enligt våra respondenter, omsätts på realiseringsarenan, det vill säga i fritidshemmets verksamhet, under loven. När det kommer till undertemat elevinflytande säger läroplanen att ”undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt [...] samt utgå från elevernas behov, intressen och initiativ” (Lgr 22, s. 25). Alla de fritidshemslärare som vi intervjuat säger att de under skolloven ofta utgår från elevernas intresse och behov eftersom man kan göra saker som man kanske inte kan eller hinner med under ordinarie skoltid. Detta eftersom det inte längre finns ett fast schema att följa. Läroplanen säger även att eleverna på fritidshemmet ska “kontinuerligt utmanas ytterligare genom att inspireras till nya upptäckter” (Lgr22, s. 25), vilket även är något som går att utläsa från resultatens under temat upplevelser. Fritidshemmet under loven kan vara en plats där eleverna får möta aktiviteter och upplevelser som de annars inte skulle få möta.

Dock framkommer det en viss problematik med att omsätta läroplanstexten i verksamheten under lovtiden då eleverna ibland ser det som en paus från den “tvingande” vardagen, det vill säga att man måste ge aktiviteten en chans innan man säger nej. Något som kan vara till fritidshemslärares fördel här, till skillnad från de övriga kapitlen i läroplanen, är att det i fritidshemmets kapitel används begrepp som att *erbjuda* och *ges möjlighet* (Lgr22, s. 25). Detta till skillnad från exempelvis läroplansdelen för matematik där det i syftestexten står att undervisningen *ska* bidra till elevernas utveckling (Lgr22, s. 54). Slutligen kan man i resultatet se hur syftesbeskrivningen gällande att fritidshemmet ska “erbjuda eleverna rekreation och vila för hälsa och välbefinnande” (Lgr22, s. 25) även omsätts i verksamheten under loven. Detta genom att flera av de vi intervjuat berättar om att vila och rörelse är två behov som är framträdande.

I och med att alla citaten ovan kommer från syftesbeskrivningen i fritidshemmets kapitel kan man här konstatera att våra resultat visar på att det är den del av läroplanen som enligt respondenternas upplevelser omsätts på realiseringsarenan under de veckolånga skolloven.

Vad som värderas som kunskap i ett ämne, ämnets selektiva traditioner, kan skönjas i dess läroplanstext. Fritidshemmet är snarare en pedagogisk verksamhet än ett skolämne, men vad som värderas högt i fritidshemmet av våra respondenter framkommer i deras utsagor. I talet om möjligheterna att arbeta med elevinflytande, upplevelser samt rekreation och vila är de alla positiva och nämner detta som anledning till att de tycker om att arbeta under loven. De upplever att fritidshemmet då är i sitt rätta element, där dess särskilda pedagogik och de selektiva traditioner den vilar på verkligen får ta plats. Fritidshemmets centrala innehåll är, även om det ska filtreras genom fritidshemspedagogiska arbetssätt, något som kanske snarare knyter an till den ordinarie skolans traditioner och upplevs ibland, som en respondent uttrycker det, som något som behöver kofotas in.

6.2. Ramfaktorer

“Vill ni se vad vi har byggt? Kolla!” En bana av uppradade kaplastavar slingrar sig som en bred ring längs med golvet på årskurs 1:s fritidsavdelning. Två uppspelta elever visar oss vägen genom dörrar, längs med korridorer, in i rum, ut ur rum och in i nästa. “Vi har använt nästan ALLA stavar!” säger den ena. “Om man river en måste man lägga tre nya. Den regeln har jag bestämt” säger den andra nöjt. Höstlovet är i full gång, inga lektioner avbryter leken och byggen som den långa kaplaormen får en lång livslängd.

I detta avsnitt presenteras och analyseras studiens resultat med avseende på hur fritidshemslärarna upplever de ramfaktorer som påverkar verksamheten under de veckolånga loven. De ramfaktorer som återkommer är tid, både brist på och en uppsjö av, personaltäthet samt tillgången till lokaler.

6.2.1. Tid

När det kommer till ramfaktorn tid är det flera respondenter som nämner tid till planering, både till att planera verksamheten under loven och under ordinarie skoltid. De uttrycker en viss frustration över att de inte får någon extra tid till att planera inför loven. En respondent formulerar det på följande sätt:

Ja, det är mer tid vi ansvarar för och mindre för... eller det är samma förutsättning som en vanlig vecka. Så det blir per automatik att man inte kan göra mer lika detaljerade planeringar.

Andra respondenter säger även att den tid de får till planering under loven är till för att planera upp verksamheten under ordinarie skolveckor med förklaringen från ledningen att ”nu har ni jättemycket tid, nu kan ni förbereda inför de andra veckorna” och det tar tid från undervisningen på loven.

En av respondenterna berättar att hen skulle önska att ledningen ställde högre krav på undervisningen inför loven, exempelvis att fritidshemslärarna beordras att göra fler saker kopplat till kapitel fyra i läroplanen. Annars nämner hen att ”vissa arbetslag kan enkelt komma undan med saker eller att de har fri lek hela veckan” och att de sedan bara hänger med det som andra i personalen har planerat utan att själva bidra med något.

Korridorplanering under skolloven är även något som en av respondenterna berättar om. Hen nämner att kollegor stoppar varandra i förbifarten och pratar om vad man skulle vilja göra tillsammans snarare än att sätta sig ner och planera så som man gör inför en aktivitet under ordinarie skoltid.

Utöver tid för planering berättar flera av fritidshemslärarna att de använder tiden på loven till att fixa i ordning alla de saker som de inte hinner med under ordinarie skoltid.

Folk kommer hit på morgnarna och bara 'åh gud, vilka fina väggar och åh, vad roligt att ni har gjort det här'. De där väggarna de dyker inte upp av sig själva. Det är 60 barns arbeten som ska upp på de här väggarna. Det tar sin tid.

Vad alla fritidshemslärare pratar om som väldigt positivt med skolloven är att de får mer tid till eleverna och kan lära känna dem på ett helt annat sätt. De uppskattar också att få mer tid att lära känna eleverna i de andra årskurserna som de under ordinarie skoltid kanske inte möter lika ofta.

De kan bygga upp saker som får stanna längre. Det är inte lika mycket avbrott i leken som gör att de behöver städa hela tiden. Så man kan ju bygga upp större lekar.

Ytterligare något positivt som respondenterna nämner är att kunna låta saker få stå under en längre tid. Omständigheten att inte behöva städa undan för att det ska vara lektioner efteråt.

6.2.2. Personaltäthet

Samtliga fem fritidshemslärare säger att personaltätheten under de veckolånga skolloven är hög och att de oftast sparar sin ledighet till jul- och sommarlovet. En av dem nämner dock att hen ibland känner en stress inför att det ska bli skört rent personalmässigt, men att det i slutändan känns tryggt då det antingen kommer färre barn än vad som var anmält eller att de slår ihop fritidsavdelningarna under loven.

En av fritidshemslärarna talade om att den höga personaltätheten under de veckolånga skolloven påverkade verksamheten positivt i den bemärkelsen att det ger ”mer kvalitet än bara kvantitet”. Hen berättade att man exempelvis kan åka på en längre utflykt till någon park inne i stan eller till ett museum.

Något som dock är återkommande hos respondenterna är de blir uppmuntrade till eller satta på att göra saker utanför barngruppen av ledningen.

Men allt det här konkurrerar ju också med chefens behov att använda oss på annat sätt än i barngrupp på loven [...] Eller 'nu har ni jättemycket tid nu kan ni förbereda inför de andra veckorna'. Och det tar ju från undervisningen från lovet...

För att förtydliga ytterligare vad hen menar berättar en av fritidshemslärarna att hen anser att ledningen ser loven som en sorts semester för personalen som jobbar. Därför kommer ledningen med exempelvis extra planeringstid eller olika utbildningar som personalen ska gå eftersom ”då gör ni ändå inte så mycket”. Vidare talar hen om att det blir en sorts dubbelmoral eftersom det på ett sätt visar att de som arbetar på fritidshemmet inte har

tillräckligt med planeringstid under ordinarie skoltid, vilket hen anser att ledningen inte riktigt vill erkänna, men visar på genom att lägga sådant under skolloven.

Så kan vi ju liksom avvara personal till att göra annat, antingen planera upp det som komma skall alltså när skolan startar veckan efter. Eller så självklart sådant här fix som man har svårt att hinna med på avdelningen.

Flera respondenter beskriver även att uppmuntran till att göra saker utanför barngrupp under skolloven även kommer från arbetskollegorna. Detta beror, enligt respondenterna, på att den höga personaltätheten skapar utrymme att gå ifrån för att göra de saker som man inte hinner med under ordinarie skolveckor.

6.2.3. Lokaler

Samtliga respondenter berättar om att de har tillgång till fler lokaler, och under längre perioder av tid, under loven. De två skolor som fritidshemslärarna arbetar på har snarlika lokaler att bedriva verksamhet i. När skoldagen är slut används elevernas klassrum, ytterligare ett till två rum samt skolgården som fritidshemslokaler. När vi frågar fritidshemslärarna om hur lokaltillgången är under loven svarar alla att den är mycket god. Något alla nämner är idrottssalen;

Men ta idrottssalen som exempel. Vi har ju byggt en motorikbana och den står hela veckan [...] Vi kan gå dit, vi är där en timme, och sen kommer vi ner. I vanliga fall så tar det ju minst en halvtimme att bara starta upp en sån grej.

Då inga idrottslektioner sker under loven berättar fritidshemslärarna att de ofta använder idrottssalarna. På en av skolorna finns de två idrottssalar och en av respondenterna berättar att de i den ena bygger upp en motorikbana av plintar, ringar, tjockmattor med mera varje lov. Hens två kollegor tar också upp idrottssalen som exempel på att lokaltillgången under loven är bättre än ordinarie skoltid. Den ena kollegan berättar att det faktum att idrottssalen inte hyrs ut till externa verksamheter (så som idrottsföreningar med flera) under loven gör att motorikbanan kan stå kvar hela lovet

Även ämnessalarna för hem- och konsumentkunskap och musik är lokaler som fritidshemslärarna berättar att de kan använda i undervisningen under loven

Jag brukar släpa med mig några till musiksalen bara för att de ska få vara där och plinka och låta. Ibland går vi till högstadiets musiksal för det finns mer grejer

där [...]. Det finns många fler lokaler vi har tillgång till bara för att det inte är schemalagt där.

Det finns en plats på vardera skola som fritidshemslärarna nämner som eleverna delvis har tillgång till när det är ordinarie skoltid, men som då används på ett annat sätt. På skolan i söderort är det aulan vid huvudentrén. Det är oftast en plats för eleverna i högstadiet, men den står tom under loven. Då kan eleverna exempelvis leka kurragömma där och ”tänja lite på de vanliga reglerna”. På innerstadsskolan är det en plats som kallas storsalen, en aula som är belägen högst upp i skolbyggnaden. En av fritidshemslärarna som arbetar där berättade att de under nuvarande lov bland annat åt mellanmål och spelade Mario Kart på storbild där.

6.2.4. Analys

Som svar på forskningsfrågan om hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån de ramfaktorer som påverkar verksamheten under de veckolånga skolloven framkommer det att fritidshemslärarna generellt upplever förändringar i tid, lokaltillgång och personaltäthet som positiva för verksamheten. Med stöd i ramfaktorteori kommer vi här analysera deras berättelser för att visa på hur dessa förutsättningar påverkar upplevelsorna av undervisning under loven.

Respondenterna berättar om såväl möjligheter som utmaningar med ramfaktorn tid under loven. Å ena sidan innebär heldagsverksamhet möjligheten att låta aktiviteter ta tid och att de kan låta byggen och lekmaterial vara framme utan att det riskerar att störa annan verksamhet. De upplever det också som positivt att personalen hinner ordna med saker som omstrukturering av miljön, planering och så vidare. Det innebär att den utökade tiden möjliggör för bättre undervisning under loven, men också för ordinarie skoltid. Å andra sidan berättar respondenterna att de saknar planeringstid inför loven, vilket leder till att de blir nödgade att hitta på saker i stunden, så kallad ”korridorplanering”. Dessutom berättar respondenterna att de upplever en förväntan från ledningen att de ska lägga planeringstid för ordinarie verksamhet under loven. Detta tar tid från undervisning för och omsorg av eleverna under lovtid. Utifrån ramfaktorteori kan vi här se en dubbelhet kring hur verksamhetens ramgällande tid till planering påverkar undervisningen under loven både positivt och negativt i den mening att det ges tid för planering, men att den inte alltid är till för den verksamhet som pågår i stunden.

Fritidshemslärarna berättar att ramfaktorn personaltäthet är god. De är många som väljer att arbeta under de veckolånga skolloven och i stället förlägga sina semesterdagar under jul- och sommarlov. Det möjliggör exempelvis att de kan ta med eleverna på utflykter längre från skolan. Den goda personaltätheten underlättar även fritidshemslärarnas kompensatoriska arbete, något vi återkommer till under det temat. Utmaningar som respondenterna härleder till den goda personaltätheten är att de upplever att ledningen ser det som en möjlighet att frigöra dem från elevgruppen för att i stället gå på möten, planera samt gå på fortbildningar med mera. Tid som fritidshemslärarna uttrycker att de hellre hade lagt på undervisning och omsorg av eleverna.

Lokaltillgång är en ramfaktor som enligt respondenterna påverkar undervisningen under loven mycket positivt. Utrymmen som de annars har liten eller ingen tillgång till, så som idrottssalar och musiksalar används frekvent i lovundervisningen. Även platser som annars inte används som undervisningslokaler av vare sig skola eller fritidshem i ordinarie verksamhet nyttjas till lek och undervisning.

6.3. Kompensatoriskt uppdrag

Regnet öser ner när vi korsar skolgården. Ett barn går i riktning mot portarna med ett litet paraply i handen, men utan regnkläder. En fritidshemslärare står och letar bland högarna av ytterkläder i upphittatlådan. Hen plockar med sig ett par svarta galonbyxor och en röd regnjacka och hänger dem på barnets krok. Efter samlingen ska de på utflykt till parkleken i grannstadsdelen.

I detta tema kommer vi presentera och analysera fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta med det kompensatoriska uppdraget under loven. Fokus är på hur de resonerar kring arbetet med elever med begränsad tillgång till lekmaterial, kläder, och mat. Av intresse är även hur de resonerar kring elever de upplever har behov av upplevelser och omsorg.

När vi frågade respondenterna om hur de ser på det kompensatoriska uppdraget berättade de, utöver hur de arbetar med det under loven, även om hur de förhåller sig till uppdraget generellt. I vår studie har vi fokuserat på de veckolånga skolloven, och har därför valt att utelämnat andra fynd från vårt resultat och vår analys. Dock återkommer vi i diskussionen till ett resonemang som en av respondenterna hade angående hur långt det kompensatoriska uppdraget i framtiden kan sträcka sig.

Av de fem fritidshemslärare som vi har intervjuat arbetar tre av dem på en skola i Stockholms innerstad. De andra två arbetar på en skola i en av Stockholms södra förorter, i vår text kallat söderort. De som arbetar i söderort beskriver området som socioekonomiskt utsatt, medan de i innerstaden upplever att de flesta av deras elever kommer från hem med förhållandevis god ekonomi.

6.3.1 Ekonomi och material

På frågan om hur de tänker kompensatoriskt under loven lyfter alla fritidshemslärarna vad de inte kan eller inte vill be eleverna att ta med hemifrån. De berättar att något de alltid ordnar via skolköket är matsäck till utflykter. En respondent på söderortsskolan berättar ”Vi har ju elever som det enda målet mat de äter är här (i skolan, vår anm.) liksom”. Hen fortsätter att berätta att fritidshemmets samarbete med skolköket är väldigt bra där hen arbetar och att de skickar med goda och väl tilltagna matlådor när de ska på utflykt. En fritidshemslärare på innerstadsskolan berättar om hur hens arbetsplats har bestämt angående vad de kan be vårdnadshavare skicka med hemifrån under loven:

Vi får liksom inte utforma någonting där vi ställer krav på att de ska ta med sig någon matsäck [...] fika eller där de ska ta med sig material för aktiviteter, för det ska vi erbjuda dem. Självklart.

Lekmaterial som skridskor finns att låna i begränsad upplaga på båda skolorna. En respondent som arbetar på innerstadsskolan berättar ”Vi har låneskridskor [...] men föräldrar i det här området brukar vara väldigt måna om att se till att de har det”. En av respondenterna på söderortsskolan berättar att de har tillgång till ett större lager skridskor ”Om vi inte hade gjort det (lånat ut skridskor, vår anm.) så kanske man får tänka ’Hur gör vi nu? Ska vi verkligen åka skridskor?’” Fritidshemslärarna berättar att de generellt brukar meddela vårdnadshavare om de ska ha någon särskild aktivitet och i samband med det säga att det är okej att skicka med material hemifrån men att det annars finns att låna på skolan.

6.3.2 Kompensatoriska upplevelser

Upplevelser, aktiviteter och utflykter är saker som fritidshemslärarna också lyfter efter frågan om hur de arbetar kompensatoriskt under loven. Som vi skrivit fram i första avsnittet av resultatdelen, Fritidshemmets syfte, så berättar fritidshemslärarna hur de ser lovet som en

möjlighet att erbjuda eleverna upplevelser de inte möter annars. Detta är även att arbeta kompensatoriskt. En respondent som berättar att utflykter till exempelvis museer är ett sätt för eleverna att få upp ögonen för något nytt.

Det är något som man, det är ett alternativ att knyta sin identitet till direkt liksom [...] (man) måste ju upptäcka det och göra det några gånger, liksom innan det blir en grej tänker jag

Det är inte ”bara” att få se något eller besöka en plats en gång som är viktigt, utan att ge eleven möjligheten att utveckla ett nytt intresse och bli bekväm i miljön. Respondenterna i söderortsskolan berättar att de även brukar passa på att åka på utflykt till parklekar och naturområden som ligger i kringliggande stadsdelar under loven. Detta bland annat för att de har flera elever som aldrig brukar lämna stadsdelen de bor och går i skolan i.

Vi hade en barngrupp där, jag tror det var nio av tio, hade inte varit utanför (stadsdelen skolan ligger i) liksom. De har inte ens varit i, det tar 50 sekunder liksom jag klockade en morgon, i (stadsdelen som ligger bredvid). Det är närmsta tunnelbanestation och de har inte ens varit där.

Återkommande i respondenternas berättelser är att utflykterna på fritidshemmet under de veckolånga skolloven är något som de tänker att lediga elever gör med sina vårdnadshavare eller annan familj, eller sådant som eleverna sällan har möjlighet att göra med sin egen familj, oavsett anledning.

...det ska vara lustfyllt just för att vi vill att alla barn ska kunna sitta på samlingen på måndagen och berätta att man har gjort någonting roligt [...] De vet ju om att deras kompisar skulle göra något. Så då kräver det den typ av omsorg av oss att vi verkligen måste se till att de har det bra här och vill vara här.

Respondenterna talar om att göra lovfritids till något som eleverna vill uppleva, att det ska vara något de ser fram emot. De menar att flera av eleverna som inte är på lovfritids är på resor, utflykter och aktiviteter som de berättar om när de kommer tillbaka till skolan. Fritidshemslärarna berättar att de därför måna om att eleverna som spenderar loven på fritidshemmet ska kunna dela med sig av sina upplevelser med likande entusiasm.

6.3.3 Omsorg

Under temat ramfaktorer skrev vi om att fritidshemslärarna berättar att de uppskattar den extra tid som loven innebär. En sak som de alla talar om är att den extra tiden innebär att de hinner visa eleverna extra omsorg i form av att fråga, prata med och lyssna på eleverna. En respondent berättar ”Man kan tillgodose behov hos elever på ett sätt man annars inte hinner med och ge dem den uppmärksamhet de förtjänar. För det är de som är här som inte har det just då”. En annan berättar ”Man kan ta sig mer tid med dem man upplever behöver kompenseras. Sitta och bara ta tid med dem, finnas som en vuxen liksom”. Vidare pratar fritidshemslärarna om att de samtalen som och stunderna av omsorg som loven gör möjliga förbättrar och fördjupar relationerna till eleverna vilket gynnar verksamheten även utanför lovtid. När vi frågar en av respondenterna vad hen tycker bäst om med att arbeta på loven säger hen att det är kvalitetstiden med eleverna som hen berättar ofta är väldigt begränsad under ordinarie skoltid.

De som kommer från hem där det kanske finns missbruk eller andra typer av psykisk ohälsa eller sånt. Dels att kunna ta sig tid med dem extra mycket men också ett erbjuda ett sammanhang, en meningsfull fritid. Det är vårt övergripande syfte tänker jag med fritidsverksamheten.

Denna grupp elever, de som kommer från hem där fritidshemslärarna vet att det finns tydliga risker för omsorgsbrist, lyfts särskilt av en av respondenterna. Det hen tar upp kan sägas vara ett uttryck för vad hen menar är fritidshemmets viktigaste uppgift. Det vill säga att kompensera för omsorgsbrist i hemmen är en bas för att kunna ge eleverna en meningsfull fritidstid.

6.3.4 Analys

I denna del svarar vi på forskningsfrågan om hur fritidshemslärarna resonerar kring att arbeta med det kompensatoriska uppdraget under de veckolånga skolloven. Detta gör vi med Bourdieus kapitalformer ekonomiskt kapital och kulturellt kapital som analysverktyg (Skeggs 2000). Vi kommer även att resonera om möjligheten att formulera en tredje kapitalform, som inte har teoretiserats av Bourdieu, men som vi på basen av vårt resultat ändå ser som central för att förstå respondenternas upplevelser av att arbeta med det kompensatoriska uppdraget. Det är svårt att sammanfatta detta omsorgsarbete i ett begrepp, men preliminärt kallar vi denna kapitalform för omsorgskapital.

Respondenterna berättar att de arbetar under loven med att göra det möjligt för alla elever att delta i alla aktiviteter som erbjuds oavsett ekonomiskt kapital. De förhåller sig även till skolpolicys som i sin tur lyder under skollagen 10 kap. 10 § (SFS 2010:800) om att skolan ska vara avgiftsfri. Fritidshemslärarna berättar alla att de är medvetna om att de har elever i deras grupper som inte har tillgång till skridskor och annat lekmaterial hemma. I söderortsskolan berättar de även att de har elever vars enda mål mat om dagen är i skolan. De berättar alla att de under loven kompenserar för elevers bristande ekonomiska kapital genom att ordna med matsäck från skolkök och att låna ut lekmaterial. Vidare resonerar respondenterna kring att om de inte kan erbjuda lånematerial så behöver de undvika att genomföra vissa aktiviteter. De menar därmed att fritidshemmet under loven inte ska vara en plats som du inte har tillgång till utan ekonomiskt kapital.

Ett starkt kulturellt kapital tillåter dig att röra dig obehindrat i samtal och i rum då du har erfarenhet av och kunskap i vad som förväntas av dig där. I resultatet ser vi att fritidshemslärarna resonerar kring att erbjuda eleverna tillfällen där de kan uppleva nya saker och platser som de inte annars möter. Vilka erfarenheter de upplever att deras elever saknar varierar. Det sträcker sig från att upptäcka närområdet och platser längre bort, såväl fysiskt som erfarenhetsmässigt. En respondent berättar att hen tänker på det som att ge eleverna möjlighet att bli bekväma i en ny miljö och att kunna identifiera sig med den. Genom att ge eleverna nya upplevelser och möta obekanta platser kan fritidshemslärarna sägas stärka elevernas kulturella kapital. Vidare kan viljan att ge eleverna något att berätta om på samlingen efter lovet ses som en möjlighet för dem att möta sina klasskompisars kulturella kapital.

I det empiriska materialet såg vi exempel på hur fritidshemslärarna kompenserar för elevernas ekonomiska och kulturella kapital, men vi såg också att de kompenserar för något annat som vi inte hade ett analysverktyg för. När vi frågade om arbetet med det kompensatoriska uppdraget återkom de alla till att de elever som de upplever har extra behov av tid, uppmärksamhet och omsorg ofta är på fritids under loven. Vi tolkar det som en slags omsorgskapital. Att ha ett stort omsorgskapital är att ha erfarenhet av att vara omhändertagen vad gäller att bli lyssnad på, stöttad känslomässigt och praktiskt, vara del av ett sammanhang och att känna sig trygg. Det kan ses som en grundval som ger tillträde och gör det möjligt att utnyttja andra kapitalformer, men det kan även vara något som brister hos elever med stort ekonomiskt och kulturellt kapital. Genom att laborera med denna kapitalform ämnar vi konkretisera ett abstrakt omsorgsarbete som fritidshemslärarna återkommer till i sina

berättelser. Exempelvis när en respondent talar om att ge elever med svåra hemförhållanden en meningsfull fritid eller när en annan respondent talar om att hinna sitta ner och prata för att bygga relationer. I deras berättelser ser vi att de vill ingjuta en känsla av värde hos eleverna. Att de är värda att vara delaktiga, lyssnade på och vara omhändertagna.

7. Diskussion

Syftet med vår studie har varit att belysa fritidshemslärares upplevelser av att arbeta under veckolånga skollov utifrån läroplanen, de ramfaktorer som påverkar verksamheten och det kompensatoriska uppdraget. I denna diskussion lyfter vi hur våra resultat svarar till våra frågeställningar, tidigare forskning, hur det påverkats av våra metodval samt vilka implikationer vår studie kan få på praktik, policy och lärarutbildningen. Vi kommer även presentera förslag till fortsatt forskning.

Beträffande vår första frågeställning om hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån läroplanen under veckolånga skollov visar resultaten att deras prioritet för verksamheten i huvudsak är förankrad i fritidshemmets kapitel fyra syftesdel i läroplanen. Det är just denna del av läroplanen som fritidshemslärarna upplever sig omsätta på realiseringsarenan under skollovsverksamheten. Våra respondenters upplevelser indikerar att fritidshemmets specifika uppdrag får ett tydligare genomslag när den ordinarie skolverksamheten tillfälligt upphör. Fritidshemslärarna beskriver goda möjligheter att arbeta med elevinflytande, meningsfulla upplevelser samt rekreation och vila, vilket lyfts fram som centrala orsaker till att de uppskattar att arbeta under lov. I denna kontext upplever respondenterna att fritidshemmet befinner sig i sitt ”rätta element”, där fritidshemmets särart och specifika pedagogik får större utrymme. De selektiva traditioner som präglar fritidshemmets verksamhet framträder därmed tydligare, vilket bidrar till en verksamhet som upplevs som mer i linje med fritidshemmets intentioner och uppdrag.

Gällande den andra frågeställningen om hur fritidshemslärarna upplever att det är att arbeta utifrån de ramfaktorer som påverkar verksamheten under de veckolånga loven visar resultaten att fritidshemslärarna överlag upplever att förändringar i tid, personaltäthet och lokaltillgång påverkar verksamheten positivt. Den utökade tiden upplevs möjliggöra mer fördjupade aktiviteter och förbättrade lärmiljöer, men brist på planeringstid inför loven samt förväntningar på att förbereda inför de ordinarie skoldagarna under lovtid upplevs som begränsande. Enligt respondenternas erfarenheter skapar god personaltäthet möjligheter för

exempelvis utflykter, men medför samtidigt att personal i vissa fall tas i anspråk för andra uppgifter än undervisning och omsorg. Den ökade tillgången till lokaler, såsom idrotts- och musiksalar, menar fritidshemslärarna bidrar till en mer varierad och utvecklande lovverksamhet.

Slutligen visar resultaten gällande den tredje och sista frågeställningen om hur fritidshemslärarna resonerar kring att arbeta med det kompensatoriska uppdraget under de veckolånga skolloven att fritidshemslärarna under loven aktivt arbetar kompensatoriskt. Respondenterna berättar att det görs för att möjliggöra allas deltagande oavsett ekonomiskt kapital, exempelvis genom att tillhandahålla matsäck och lånematerial samt anpassa aktiviteter därefter. Vidare berättar fritidshemslärarna att de erbjuder eleverna nya upplevelser och miljöer som vi i vår analys tolkat som bidragande till att stärka deras kulturella kapital. Utöver detta framträder ett kompensatoriskt arbete riktat mot elevers behov av tid, omsorg och relationer, vilket i studien benämns som ett omsorgskapital, där fritidshemslärarna strävar efter att skapa trygghet, delaktighet och en känsla av värde hos eleverna.

7.1. Återkoppling till tidigare forskning

Frustrationen som Ludvigsson och Falkner (2019) beskriver att fritidshemslärarna i deras studie känner över de hinder som gör att de upplever att de inte kan använda sin kompetens visar sig inte lika tydligt i vår studie. Det var intressant för oss att se om fritidshemmets lovverksamhet påverkar den undervisning och omsorg som, enligt Ludvigsson och Falkner, kommer i kläm under ordinarie skoldagar. Bilden som framkommer av våra respondenters berättelser är att de upplever att de under de veckolånga skolloven har möjlighet att arbeta utifrån syftesdelen av läroplanens kapitel fyra, med särskilt fokus på elevernas intressen och behov. Loven blir en lucka i verksamheten där fritidshemslärarna kan verka utifrån den institutionella identitet som Ludvigsson och Falkner beskriver som att skapa trygghet för eleverna.

Nordqvist (2022) menar att det finns en ojämlik maktordning mellan skolan och fritidshemmet på realiseringsarenan. Vår studie visar att när denna ordning sätts ur spel, som den gör under loven när fritidshemmet breder ut sig över hela dagar, så upplever fritidshemslärarna att de generellt har goda möjligheter att bedriva undervisning under sina egna premisser. Ramfaktorer som Nordqvist menar påverkar fritidshemsundervisningen

negativt under ordinarie skolverksamhet, så som lokaltillgång förändras under loven och blir till något positivt.

Precis som Boström och Berg (2018) skriver, att det finns ett glapp mellan uppdrag och den faktiska verksamheten i fritidshemmet så ser vi i våra resultat att respondenterna talar om sitt arbete utifrån läroplanens syftesdel, snarare än det centrala innehållet. I Boström och Bergs studie beskriver de fritidshemmets läroplansimplementering som en bottom-up process, vilket en av våra respondenter också uttrycker. Hen menar att de kofotar in läroplanen i det som de redan gör snarare än att planera aktiviteter utifrån läroplanen. En annan respondent uttrycker en önskan om att ledningen ska trycka på vikten av att fritidshemslärarna bör planera loven utifrån läroplanen. Boström och Bergs studie pekade även på att den ordinarie verksamheten skapar en stressad miljö där pedagogerna på fritidshemmet dras åt olika håll, vilket leder till att de inte kan genomföra den undervisning som de vill. Det vi kan se i vår studie är att respondenterna upplever att loven innebär en lugnare arbetsmiljö med förutsättningar som möjliggör för fritidshemslärarna att undervisa på det sätt de vill.

Det Hjalmarsson och Odenbring (2019) såg i sin studie, att personal på fritidshemmen ansträngde sig för att kompensera för elevernas skillnader gällande exempelvis resurser genom att låna ut material och kläder, såg även vi i vår studie. Utöver det resonerade våra respondenter kring hur fritidsverksamheten under loven kan kompensera hemmen genom att erbjuda utflykter och upplevelser, samt genom att fokusera på att ge omsorg i form av tid, samtal och uppmärksamhet till de elever som de upplever har extra behov av det.

7.2. Metoddiskussion

Vår valda metod, det vill säga den semistrukturerade kvalitativa intervjun, har varit lämplig för denna studie då vi har velat ta reda på *hur* fritidshemslärarna *upplever* och *resonerar* kring hur det är att arbeta utifrån läroplanen och det kompensatoriska uppdraget under veckolånga skollov. En styrka med semistrukturerade intervjuer är att det gav en öppning att ställa följdfrågor när respondenterna berörde teman som vi inte hade förutspått skulle vara intressant. Ett exempel på det var när de talade utifrån syftesdelen snarare än det centrala innehållet i läroplanens kapitel fyra. Genom att fokusera på en metod kunde vi låta intervjuerna ta tid. Hade vi valt att använda oss av ytterligare en metod hade vi behövt fördela tiden på ett annat sätt. Våra respondenter var medvetna om våra erfarenheter av att arbeta i fritidshem. Under intervjuerna framkom det att de ibland uttryckte sig på ett sätt som

förutsatte vår förförståelse, exempelvis genom formuleringar som ”ni vet hur det är”. Vid sådana tillfällen bad vi respondenterna att förklara sina resonemang, även i de fall där vi redan hade viss förkunskap. Det finns även en risk att respondenterna har besvarat våra frågor utifrån deras uppfattningar om hur man bör tänka, det vill säga ger uttryck för vad en ”ideal” fritidshemslärare har för uppfattningar snarare än vad de själva egentligen anser. Dock är vårt samlade intryck att våra respondenter talade fritt utifrån deras erfarenheter.

Det kan vara gynnsamt i en större studie att addera exempelvis observationer som metod. Det hade kunnat visa hur respondenternas berättelser visar sig (eller inte) i praktiken. Vidare hade en kvantitativ, i stället för en kvalitativ, metod gett ett större underlag att analysera och möjliggöra jämförelser mellan exempelvis olika ägandeformer, socioekonomiska områden samt mellan olika delar av landet. Dock är en kvalitativ metod nödvändig i denna studie då syftet och frågeställningarna utgår från respondenternas egna erfarenheter, upplevelser och tolkningar av att arbeta under de veckolånga skolloven.

7.3. Vidare forskning

Vad gäller vidare forskning gällande fritidshemmet och lov (veckolånga, över jul och nyår samt sommarlov) efterfrågar vi att det beforskas från grunden. Enligt skollagen 1 kap. 5§ (SFS 2010:800) ska utbildningen även under lovtid vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I skrivande stund finns inga studier gjorda om fritidshemmen och loven och det är en stor lucka att fylla. Såväl elever som professionen skulle gynnas av kartläggningar och analyser av möjligheter och utmaningar gällande verksamheten då ordinarie skola är stängd. Förutsättningarna för att bedriva lovfritidsverksamhet kan tänkas se annorlunda ut beroende på plats (land/stad, socioekonomi, tätbebyggelse/glesbygd), politisk styrning i kommunerna, privat eller kommunal skola med mera. Vi ser fram emot att följa hur lovfritidsforskning utvecklas framöver.

Angående forskning gällande det kompensatoriska uppdraget på fritidshemmet vore det intressant att undersöka hur skola och fritidshem samverkar i det kompensatoriska uppdraget och hur de olika professionerna arbetar med hemmen.

7.4. Implikationer för praktik, policy och lärarutbildning

Studien kan bidra till praktiken genom att synliggöra fritidshemslärares upplevelser av arbetet under veckolånga skollov i relation till läroplanens intentioner, ramfaktorer och det kompensatoriska uppdraget. Resultaten kan därigenom bidra till en mer medveten lovverksamhet samt uppmärksamma behovet av ökad planering inför loven.

Vi ser gärna att vår studie påverkar policy gällande loven på så vis att tid till planering inför loven säkerställs såväl som personaltäthet och att loven tas tillvara på som den möjlighet det faktiskt är för fritidshemslärarna att tillgodose elevernas behov. Vidare önskar vi att studien bidrar till att fritidshemslärarnas upplevelser av att arbeta enligt fritidshemmets selektiva traditioner tas tillvara vid framtida revideringar av läroplanen.

Studien kan bidra till lärarutbildningen genom att synliggöra lovverksamhetens pedagogiska karaktär och de villkor som präglar arbetet under veckolånga skollov, ett område som i dag har begränsat utrymme i utbildningen. Resultaten kan därigenom utgöra ett underlag för att utveckla kursinnehåll kopplat till läroplanstolkning, ramfaktorer och det kompensatoriska uppdraget utanför ordinarie skoldagar.

Jag har varit på föreläsning med en föreläsare som tänker att det kompensatoriska uppdraget ska kompensera hela barnets liv. Fylla i alla luckor. Käka middag om de inte får middag hemma. Har föräldrarna problem med droger eller kriminalitet så ska vi kompensera det med trygghet på hela eftermiddagen och ha öppet så sent som möjligt så att vi kan fånga upp det och så att de inte hamnar i samhället som inte är bra eller kriminellt idag. Jag tänker att det är inte riktigt vår grej. Vi har polis, vi har soc. Platser som ska tala om sakerna som vi inte ska. Och att fritids skulle gå in i någon form av krig med gängen är... det är inte bra. Då är du där nästa granat hamnar.

Detta citat kommer från en av våra respondenter som i slutet av intervjun lyfte något som hen är nervös för gällande det kompensatoriska uppdraget i framtiden. Som vi skrev i resultatdelen kring det kompensatoriska uppdraget har vi valt att inte ha med det som ett resultat, eftersom det inte hjälper till att svara på våra forskningsfrågor. Dock anser vi att det väcker tankar som skulle vara intressanta och relevanta att diskutera under lärarutbildningen framöver.

8. Litteraturförteckning

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2022a). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2022b). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Alvehus, J. (2023). *Skriva uppsats med kvalitativ metod – En handbok*. Stockholm: Liber.
- Bergström, J. (2025). Sommarfritids prioriteras bort - barnen som får betala priset. *Fritidspedagogik*, 26 juni. <https://www.vilarare.se/fritidspedagogik/vi-larare-debatt/sommarfritids-prioriteras-bort--barnen-far-betala-priset/>
- Boström, L. & Berg, G. (2018). Läroplansimplementering och korstryck i fritidshemmets arbete. *Educare*, 2018–11 (2).
- Gravesen, A-T. (2015). Omsorgskapital – en social gnist hos unge fra mindre privilegerede boligområder. *Tidskrift for ungdomsforskning*, (vol. 1).
- Grimm, S. (2022). Grimm: Varför håller vi inne med planeringen för sommarlovet? *Fritidspedagogik*, 7 juni. <https://www.vilarare.se/fritidspedagogik/kronika2/grimm-varfor-haller-vi-inne-med-planeringen-for-sommarlovet/>
- Hjalmarsson, M. & Odenbring, Y. (2019). Compensating for unequal childhoods: practitioners' reflections on social injustice in leisure-time centres. *Early Child Development and Care*, 190(14), s. 2253–2263. doi: 10.1080/03004430.2019.1570176.
- Holmberg, L. (2022). *Perspektiv i fritidshem*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hughes Tidlund, I. & von Unge, E. (2022). Etik och kvalitativa metoder. I Silow Kallenberg, K., von Unge, E. & Wiklund Moreira, L. (red.) *Etnologiskt fältarbete – Nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur.
- Lgr 22, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. (2022). 1:3. uppl. Stockholm: Skolverket.
- Ludvigsson, A. & Falkner, C. (2019). Fritidshem – ett gränsland i utbildningslandskapet: lärare i fritidshems institutionella identitet. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk & kritikk*, (vol. 5).

Norqvist, M. (2022). *Fritidshemmets läroplan under förhandling: formulering, tolkning och realisering av del fyra i Lgr 11*. (Diss.) Umeå universitet.

Patel, R. & Davidsson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 2010:800. *Skollag*.

Skeggs, B. (2000). *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.

Skolinspektionen (2018). *Undervisning i fritidshemmet. Inom områdena språk och kommunikation samt natur och samhälle*. Stockholm: Skolinspektionen.

SOU 2022:34. *Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg*.

Wallman, J. (2020). Fritids mörkar sina lovaktiviteter. *Fritidspedagogik*, 28 maj.

<https://www.vilarare.se/fritidspedagogik/kronika2/lovet-ar-ett-moment-22/>

Wahlström, N. (2023). *Läroplansteori och didaktik*. Malmö: Gleerups.